

פרשת שלח – שני

(כא) וַיַּעֲלוּ וַיַּתְּרוּ אֶת־הָאָרֶץ מִמִּדְבָּר־צֵן עַד־רֹחַב לְבַא חֲמַת:

כא וסליקו, ואלילו ית ארעא, ממדברא דצין עד רחוב, למטי חמת.

ש"י ממדבר צן עד רחב לבא חמת: הלכו בגבוליה בארץ וברחב כמין גאם: הלכו רוח גבול דרומית במקצוע מזרח עד מקצוע מערב, כמו שצוה משה: "עלו זה בנגב", דרך גבול דרומית-מזרחית עד הים, שהים הוא גבול מערבי ומשם חזרו והלכו כל גבול מערבי על שפת הים עד לבא חמת, שהוא אצל הר ההר במקצוע מערבית-צפונית, כמו שמפרש בגבולות הארץ בפרשת "אלה מסעי":

(כב) וַיַּעֲלוּ בַּנֶּגֶב וַיָּבֹאוּ חֲבֵרוֹן וְשָׁם אַחִימֶן שִׁשִּׁי וְתַלְמִי יִלְדֵי הָעֵנָק וַחֲבֵרוֹן שִׁבְעַת שָׁנִים נִבְנְתָה לִפְנֵי צֵן מִצְרַיִם:

כב וסליקו בדרומא, ואתו עד חברון, ותמן אחימן ששי ותלמי, בני גברא; וחברון, שבע שנים נבנתה לפני צן מצרים.

ש"י ויבא עד חברון: (סוטה לד) כלב לבדו הלך שם ונשתטח על קברי אבות, שלא יהא נסת לחבריו להיות בעצתם. וכן הוא אמר (דברים א): "ולו-אתן את-הארץ אשר דרך-בה". וכתוב (שופטים א): "ויתנו לכלב את-חברון". שבע שנים נבנתה: (סוטה לד) אפשר שבנה חם את חברון לכנען בנו הקטן קדם שיבנה את צען למצרים בנו הגדול? אלא שהיתה מבנה בכל טוב על אחד משבעה בצען ובא להודיעך שבחה של ארץ ישראל: שאין לך טרשין בארץ-ישראל יותר מחברון, לפיכך הקצוה לקברות מתים; ואין לך מעלה בכל הארצות מצרים, שנאמר (בראשית יג): "כגן-ה' כארץ מצרים, וצען היא המעלה שבארץ מצרים, ושם מושב המלכים, שנאמר: (ישעיה ל): "כי-היו בצען שריו", והיתה חברון טובה ממנה שבעה חלקים:

(כג) וַיָּבֹאוּ עַד־נַחַל אֲשַׁכּוֹל וַיִּכְרְתוּ מִשָּׁם זְמוּרָה וַאֲשַׁכּוֹל עֲנָבִים אַחֵד וַיִּשְׁאָהוּ בְּמוֹט בַּשָּׁנִים וּמִן־הָרִמָּנִים וּמִן־הַתְּאֵנִים:

כג ואתו עד נחלא דאשכול, וקצו מתמן עוברתא ואתפל דענבין חד, ונטלוהי באריחא, בתרין; ומן רמוניא, ומן תיניא.

ש"י זמורה: שוכת גפן ואשכול של ענבים תלוי בה. וישאהו במוט בשנים: ממשמע שנאמר "וישאהו במוט", איני יודע שהוא בשנים? מה תלמוד לומר "בשנים?" (סוטה לד) בשני מוטות. הא כיצד? שמונה נטלו אשכול אחד נטל תאנה ואחד רמון יהושע וכלב לא נטלו כלום, לפי שכל עצמם להוציא דבה נתכנונו: כשם שפריה משנה, כך עצמה משנה. ואם חפץ אתה לדע כמה משואי אחד מהם, צא ולמד מאכנים שהקימו בגלגל (יהושע ד): "הרימו להם איש אבן אחת מן הירדן על שכמו והקימה בגלגל", ושקלוהו רבותינו משקל כל אחת ארבעים סאה וגמירי: טונא דמידלי אנש על כתפה אינו אלא שליש משאוי, ממשאוי שמסיעין אותו להרים:

(כד) לְמָקוֹם הַהוּא קָרָא נַחַל אֲשַׁכּוֹל עַל אֲדוּת הָאֲשַׁכּוֹל אֲשֶׁר־כָּרְתוּ מִשָּׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כד לאתרא ההוא, קרא נחלא דאשכול, על עיסק אתכלא, דקצו מתמן בני ישראל.

(כה) וַיֵּשְׁבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם:

כה ותבו, מלאללא ארעא, מסוף, ארבעין יומין.

ש"י וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום: והלא ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה היא, ומהלך אדם בינוני עשרה פרסאות ליום, הרי מהלך ארבעים יום מן המזרח למערב, והם הלכו ארפה ורחבה? ! אלא שגלוהי לפני הקדוש-ברוך הוא שיגזר עליהם יום לשנה, קצר לפניהם את הדרך:

(כו) וַיָּלְכוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־כָּל־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־מִדְבַּר פָּאָרָן קִרְשָׁה וַיֵּשִׁיבוּ אֹתָם דָּבָר וְאֶת־כָּל־הָעֵדָה וַיֵּרְאוּם אֶת־פְּרִי הָאָרֶץ:

כו ואזלו ואתו לות משה ולות אהרון ולות כל כנשתא דבני ישראל, למדברא דפארן לרקם; ואתיבו יתהון פתגמא וית כל כנשתא, ואחזיאונון ית אבא דארעא.

ש"י וילכו ויבאו: (סוטה לד) מהו "וילכו?" להקיש הליכתן לביאתן: מה ביאתן בעצה רעה, אף הליכתן בעצה רעה. וישיבו אתם דבר: את משה ואת אהרן:

(כז) וַיִּסְפְּרוּ־לוֹ וַיֹּאמְרוּ בָּאֲנוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר שָׁלַחְתָּנוּ וְגַם זָבַת חֶלֶב וְדִבֶּשׁ הוּא וְזֶה־פְרִיָּהּ:

כז ואשתעיאו ליה, ואמרו, אתיניא, לארעא דשליחתנא; ואף עבדא חלב ודבש, היא ודין אבה.

ש"י זבת חלב ודבש: (במדבר רבה) כל דבר שקר שאין אומרים בו קצת אמת בתחלתו, אין מתקנים בסופו:

(כח) אָפֶס כִּי־עָזוּ הָעָם הַיֹּשֵׁב בָּאָרֶץ וְהָעָרִים בְּצֻרוֹת גְּדֹלַת מְאֹד וְגַם־יִלְדֵי הָעֵנָק רָאִינוּ שָׁם:

כח לחוד ארי תקיף עמא, דיתיב בארעא; וקרויא, כריכן רכוכן לחדא, ואף בני גברא, חזינא תמן.

ש"י בצרות: לשון חזק. ותרגומו: כריכן. לשון בינניות עגלות, ובלשון ארמי כריך עגל:

(כט) עֲמָלֶק יוֹשֵׁב בָּאָרֶץ הַנֶּגֶב וְהַחֲתִי וְהַיְבוֹסִי וְהָאֱמֹרִי יוֹשֵׁב בְּהָר וְהַכְּנַעֲנִי יוֹשֵׁב עַל־הָיָם וְעַל יַד הַיַּרְדֵּן:

כט עמלק יושב וגו': לפי שנכור בעמלק כבר הזכירוהו מרגלים כדי ליראם: על יד הירדן: יד כמשמעו אצל הירדן ולא תוכלו לעבור-

(ל) וַיְהִי כָלֵב אֶת־הָעָם אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר עֲלֶה נַעֲלֶה וַיִּרְשְׁנוּ אֹתָהּ כִּי־יָכוֹל נוֹכַח לָהּ:

ל ואצית כלב ית עמא, למשה; ואמר, מסק נסק ונירת יתה ארי מפל נפול, לה.

ש"י ויהס כלב: השתיק את כלם. אל-משה: (במדבר רבה) לשמע מה שידבר במשה, צוח ואמר: וכי זו בלבד עשה לנו כן עמקם? ! השומע היה סבור שבא לספר בגנותו, ומתוך שהיה בלבם על משה שבכיל דברי המרגלים, שתקו כלם לשמע גנותו. אמר: והלא קרע לנו את הים, והוריד לנו את המן, והגזי לנו את השלש. עלה נעלה: אפלו בשמים, והוא אומר: "עשו סלמות ועלו שם" נצליח בכל דבריו. ויהס: לשון שתיקה וכן (זכריה ב): "הם כל בשר" (עמוס ו): "הם כי לא להזכיר", כן דרך בני-אדם: הרוצה לשתק אגדת אנשים אומר ש"ט"ט (ס"א הס):

(לא) וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־עָלוּ עִמּוֹ אָמְרוּ לֹא נוֹכַח לַעֲלֹת אֶל־הָעָם כִּי־חֲזָק הוּא מִמֶּנּוּ:

לא וגבריא דסליקו עמיה, אמרו, לא נכול, למסק לות עמא: ארי תקיף הוא, מננא.

ש"י חזק הוא ממנו: (במדבר רבה) כביכול כלפי מעלה אמרו:

(לב) וַיֵּצִיאוּ דָבַת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תָּרוּ אֹתָהּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עֲבַרְנוּ בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ אֶרֶץ אֲכָלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הוּא וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־רָאִינוּ בְּתוֹכָהּ אַנְשֵׁי מַדּוֹת:

לב ואפיקו שום ביש על ארעא, דאלילו יתה, לות בני ישראל, למימר: ארעא דעברנא בה לאללא יתה, ארע מקטלא יתבהא היא, וכל עמא דחזינא בגוה, אנשין דמשחן.

ש"י אכלת יושביה: בכל מקום שעברנו מצאנום קוברי מתים. והקדוש-ברוך-הוא עשה כדי לטרדם באבלם ולא יתנו לב לאלו אנשי וצריך לתת להם מדה, כגון גלית (שמואל א, יז): "גבהו שש אמות וזרת" וכן (שמואל ב, כג): "איש מדון" (ד"ה א, יא): "איש-מדה":

(לג) וְשָׁם רָאִינוּ אֶת־הַנְּפִילִים בְּנֵי עֲנָק מִן־הַנְּפִילִים וְנָהִי בְּעֵינֵינוּ כַּחֲנָבִים וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם:

לג ותמן חזינא, ית גבריא בני ענק מן גבריא; וחזינא בעיני נפשנא כקמצין, וכין חזינא בעיניהון.

ש"י הנפלים: ענקים מבני שמחזאי ועזאל שנפלו מן השמים בימי דור אנוש (יזמא ס). וכן היינו בעיניהם: שמענו אומרים זה לזה: "נפלים" (רא"ם ובס"א חגבים) יש בפרמים כאנשים" (סוטה לא): ענק: שמעניקים חמה בקומתן:

(לד) וַתִּשָּׂא כָל־הָעֵדָה וַיִּפְּלוּ מִשָּׁה וְאַהֲרֹן עַל־פְּנֵיהֶם לִפְנֵי כָל־מַקְהַל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

לד וארימת, כל כנשתא, ויהבו, ית קלהון; ובכו עמא, בליליא ההוא.

ש"י כל העדה: סנהדראות:

(לה) וַיָּפֹל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פְּנֵיהֶם לִפְנֵי כָל־מַקְהַל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ה ויפול משה ואהרון, על אפיהון, קדם, כל קהלא כנשתא דבני ישראל.

(לו) וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן וְכָלֵב בֶּרֶ יִסְנָה, מִן מַאֲלָלִי, אֲרַעא בַּזְעוּ, לְבוֹשִׁיהוּן:

ו ואמר, לכל כנשתא דבני ישראל למימר: ארעא, דעברנא בה לאללא יתה טבא ארעא, לחדא לחדא.